

YAZDIKLARI VE YAŞADIKLARI BİRBİRİNİ TAMAMLAYAN BİR ŞAİR: NİHAT BEHRAM

*Arife AKKAYA**

Geliş Tarihi: 01.12.2020

Kabul Tarihi: 16.12.2020

Atıf Bilgisi: Hars Akademi
Uluslararası Hakemli Kültür-
Sanat-Mimarlık Dergisi

Sayı: 6

Sayfa: 342-368

Yıl: 2020

Dönem: Aralık

Özet

Toplumcu gerçekçi şiir anlayışını benimseyen Ataol Behramoğlu yazar, çevirmen, şair vs. birden fazla kimliğe sahiptir. Kardeşi Nihat Behram da onun gibi yazar ve şairdir. Nihat Behram, sürgün edildiği için 17 yıl ülkesinden uzakta; Almanya, İsviçre ve Fransa gibi ülkelerde yaşar. Türkiye’deyken ilk hapse girişi *Halkın Dostları* dergisinin kapanmasıyla olur. Sanatçı kısa bir süre hapiste yattıktan sonra tahliye edilir. Fakat hakkındaki davalar devam eder. *Hayatımız Üstüne Şiirler* adlı kitabının yayımlanmasıyla birlikte tekrar hapisaneye girer, kitap yasaklanır. Hapisanede kaldığı yıllarda mahkûmlara yapılan birçok eziyetlere tanık olur. Bu olayları bütün gerçekliğiyle şiirlerinde ve eserlerinde anlatır. Bu sebeple birtakım baskılar görse de meseleleri irdelemekten vazgeçmez. Nihat Behram güçlü olanın karşısında durarak, ezilenin ve haksızlığa uğrayanın hakkını arar. Yaşamın zorluğuna karşı hep bir mücadele içerisinde olur. Dolayısıyla bu mücadelesini şiirlerinde de görmek mümkündür.

Bu makalede otobiyografi hakkında bilgi verilerek; Nihat Behram’ın eserleri anlatılacaktır. Şairin yaşam öyküsü kronolojik bir sırayla verilmeye çalışılacak, sanatçının şiirlerinden örnekler verilerek otobiyografik izler üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nihat Behram, Şiir, Otobiyografi.

* Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Lisansüstü Öğrencisi, Giresun, akkayaarife211@gmail.com / ORCID: 0000-0002-4047-4564.

A POET WHOSE WRITINGS AND EXPERIENCES COMPLEMENT EACH OTHER: NİHAT BEHRAM

*Arife AKKAYA**

First Received: 01.12.2020

Accepted: 16.12.2020

Citation: Hars Akademi
International Refereed Journal of
Culture-Art-Architecture

Issue: 6

Pages: 342-368

Year: 2020

Session: December

Abstract

Ataol Behramoğlu has a lot identity such as writer, translator, poetrist which embraces a realistic sense of poetry. His brother Nihat Behram is a writer and poetrist like him. Nihat Behram, the brother of Ataol Behramoğlu, lived in exile for 17 years away from his country. He continues his life abroad in countries such as Germany, Switzerland, France. His first entry prison in while in Turkey was when the magazine *Halkın Dostları* closed. The artist is released after a short period of imprisonment. But the cases against him continue. He goes back to prison with the publication of his book *Hayatımız Üstüne Şiirler*, and the book is banned. During his years in prison, witnessed torture of prisoners. He describes these events that he witnessed in his poems and works with all their reality. Although he is pressured not to tell, he does not stop telling. Nihat Behram stands against the powerful and seeks the right of the oppressed and wronged. He's always in a fight against the tyranny of life. It is therefore possible to see this struggle in their poetry.

In this article, the works of Nihat Behram will be explained by giving information about autobiography. The poet's own life story will be given in chronological order, examples of the artist's poems will be given and autobiographical traces will be emphasized.

Keywords: Nihat Behram, Poetry, Autobiography.

* Giresun University, Faculty of Science and Literature, Department of Turkish Language and Literature, Graduate Student, Giresun, akkayaarife211@gmail.com / ORCID: 0000-0002-4047-4564.

Giriş: Otobiyografi

Otobiyografi; bir bireyin kendi yaşam öyküsünü anlatmasıdır. “*Otobiyografi, en genel tanımıyla kişinin kendi yaşam öyküsünün kendisi tarafından anlatılmasıdır*” (Köker 2019: 67). Otobiyografi türünün kaynağı Batı’dır. Otobiyografi, Batı’da 19. yüzyılda meydana gelen romantizm (çoşumculuk) akımıyla birlikte ortaya çıkmıştır. Otobiyografide yazar ve anlatıcı aynı kişidir. Yazar yaşantısına dair anlatacağı olayı kendisi seçer. “*Otobiyografik metinler bizzat yazarın kendisini ve ‘yaşantı’sına dair aktarımlar içerir*” (Türk 2016: 53). Türk edebiyatında ilk otobiyografik izler; Türk edebiyatının yazılı ilk metinlerinden olan Orhun Abideleri’nde Vezir Tonyukuk adına dikilen kitabede görülebilir. Kitabede olayları yaşayan ve anlatan aynı kişidir. Bu yüzden de yazıtın otobiyografik bir metin özelliği taşıdığı söylenebilir.

Klasik Türk Edebiyatı sahasındaki eserlerden bazılarında otobiyografik izlere rastlanılabilir. Örneğin; *Sergüzeştname ve Hasbihaller*. Kişisel yaşamı konu alan, hatırat olma özelliği taşıyan *Sergüzeştname*’de müellif; yaptığı yolculukları, gezdiği yerleri, başından geçen olayları anlatır. XVI. yüzyılın şairlerinden Za’ifi’nin *Sergüzeşt-i Za’ifi*’si, XVII. yüzyılın sanatçılarından Kâtip Çelebi’nin *Mizanü’l Hak*’ı otobiyografik unsurların görülebileceği eserlerdir.

Batı’da birey yalnızdır. Bireyin bir başına oluşu otobiyografi türünün doğuşuna zemin hazırlamıştır. Türk toplumunda “biz” algısının olması neticesinde; batılı anlamda otobiyografi geç ortaya çıkmıştır. “[...] *Modernleşmenin bireye ve bireysel özerkliğe tanıdığı ayrıcalık düşünüldüğünde, otobiyografinin Türk edebiyatı açısından geç duyarlılık geliştirdiği bir metin türü oluşu anlam kazanmaktadır*” (Karataş 2018: 1698). Batı ve Türk toplumundaki siyasi, sosyal ve ekonomik şartlar, yaşam tarzı da türün Türkiye’de geç gelişmesindeki nedenlerdendir.

Batılı modern otobiyografi, Türk edebiyatında 1980 sonrasında görülür. Modern otobiyografinin doğuşunda 1980 darbesi etkili olur. “*Bireyin inkişafı ile paralel biçimde ilerleyen otobiyografinin asıl kimliği 1980’lerden sonra olgunlaşmaya başlar. Bunda 1980 Askerî Darbesi’nin önemli bir etkisi olmuştur*” (Köker 2019: 184). 1980 Askerî Darbesi Türk toplumunu sosyal ve kültürel açıdan etkilemiştir. Darbeyle birlikte gelen sıkıyönetim, toplumun özgürlüğünün kısıtlanmasına neden olmuştur. O dönemde yaşanan baskılarla birey kendi iç dünyasına yönelmiştir. İç dünyasına yönelen birey kendi ben’ini dile getiren yazılar kaleme almıştır.

Nihat Behram'ın Yapıtları

Nihat Behram yaşamı boyunca hep edebiyatla iç içe olmuştur. Yurtdışında kaldığı yıllarda da şiirden, nesirden uzaklaşmamıştır. Sürekli üreten sanatçının birçok eseri bulunmaktadır. Sanatçının sadece şiir türünde eserleri yoktur. Nihat Behram'ın farklı yazın alanlarında kaleme alındığı yapıtları da bulunmaktadır. Şiir, roman, çocuk kitabı, röportaj belgesel anlatı vs. türünde eserleri vardır.

Şiir Kitapları:

Hayatımız Üstüne Şiirler (1972), Fırtınayla Borayla Denenmiş Arkadaşlıklar (1974), Dövüşe Dövüşe Yürünecek (1976), Hayatı Tutuşturan Acılar (1978), Irmak Boylarında Turaç Seslerinde (1980), Savrulmuş Bir Ömrün Günlerinde (1982), Militan Şiirler (Seçmeler, Almanya'da 1984), Ay Işığı Yan Yana (Seçmeler, Almanya'da 1986), Yine De Gülümseyerek (Seçmeler, 1987), Cenk Çeşitlemeleri (1988), Hey Çocuk (1996), Kundak (2000), Yalın Yürek I / Hayatımız Üstüne Şiirler (Toplu Şiirler 1, 2001), Yalın Yürek II/Ayrılık da Yakışıklıdır (Toplu Şiirler 2, 2001), Sürgün Yılları; İntikam Alır Gibi (Toplu Şiirler 3, 2001), Şiir Bahçesi (2003), Hayatın Şarkısı (2004), Tanımlar (2008), Çıkmak İçin bu Karanlıktan (2009), Dörtlükler (2011), Dövüşe Dövüşe Yürünecek (50 yıldan 50 Seçme Şiir, 2017, TKP Yayını).¹

Nihat Behram'ın tüm şiir kitapları bir araya getirilerek tek ciltte toplanmıştır. *Ateşi Solumak Toplu Şiirler (1967-2017)* adıyla Kasım 2018'de Everest Yayınları'ndan kitap olarak çıkarılmıştır.

Romanları:

Gurbet: Nihat Behram'ın ilk romanıdır. Romanın başkahramanı Sabri'dir. Sabri Türkiye'den ayrılarak İsviçre'ye gider. İsviçre'de bir süre akrabalarının yanında kalır. Sabri, kaçak olarak Fransa'ya girmeye çalışır. Başarılı da olur. Fransa'da bir iş bulup çalışır. Aradan biraz zaman geçtikten sonra eşi ve çocuklarını Türkiye'den getirtir. Sınırdan ailesini geçirmeye çalışırken yakalanırlar. Pasaportlarına “Türkiye'ye giremez” damgası vurulur. Sabri ailesiyle Fransa'ya girmeyi kafasına koyar. Onun bu hırsı ailenin yok olmasına sebep olur. Romanın sonunda oğlu dışında hepsini kaybeder. Sabri, eşi ve kızları trenin altında kalarak can verirler.

¹ <https://gelenek.org/atesi-soluyan-sair-nihat-behram/> [Erişim Tarihi: 31.10.2020].

Miras: Biyografik bir romandır. Nihat Behram, romanda babası Haydar Bey'in çocukluğundan itibaren yaşam öyküsünü anlatır. Haydar Bey, Anadolu'da yaşanan savaşlar yüzünden anne ve babasız kalır. Kâzım Karabekir, annesiz babasız çocukları toplatıp Erzurum'a getirtir. Erzurum'a gelen çocukların içerisinde Haydar Bey de vardır. Bir yurda yerleştirilerek yeni kurulmakta olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından yetiştirilir. Romanda ayrıca Nihat Behram'ın otobiyografisine dair de izler bulunmaktadır.

Kız Ali (Lanetli Ömrün Kırlangıçları): Romanın başkahramanı Ali'dir. Hastalıklı bir çocuktur. Ali çöplüklerde yaşayan biridir. Sürekli gözaltına alınır ve dövülür. Romanda Ali'nin yaşadığı acılar anlatılmaktadır.

Antoloji:

*Türk Halk ve Dünya Edebiyatından Başkaldırı Şiirleri Antolojisi*²

Belgesel Anlatı:

Dar Ağacında Üç Fidan: Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan'ın idam edilişleri anlatılmaktadır. Nihat Behram'ın sürgün olduğu yıllarda eser *Yüreklere Şafakta Kıvılcımlar* adıyla da basılmıştır.

Ser Verip Sır Vermeyen Bir Yiğit: İbrahim Kaypakkaya hakkında kaleme alınmış bir eserdir.

Yazılar /Söyleşiler:

Özlemin Dili Olsa Yazılar/ Söyleşiler 1, Acının ve Umudun Rengi Yazılar/ Söyleşiler 2, Kında Duran Onur Paslanır Yazılar/ Söyleşiler 3, Tekzip/ Hayatın da Bir Yargısı Var/ Yazılar/ Söyleşiler 4, Tutanak /Aptallığın Egemenliği/ Yazılar- Söyleşiler 5.

Mektup:

Yeniden Yaratılmanın Coşkusuyla Mektuplar (1967-1983).

Çocuk Kitabı:

Göğsü Kımalı Serçe.

Röportaj:

Sol Kendini Anlatıyor.

² <https://www.kasabadanesinti.com/mustafa-nihat-behramogluin-hayati-sanati-ve-eserleri/7026/> [Erişim Tarihi: 01.11.2020].

Anı:

*“Yılmaz Güney’le Yasaklı Yıllarımız (Anı), İst., 1994, 413 s. 1998 459 s.; Yılmaz Güney’le Yasaklı Yıllar, 2008, 2016, 447 s.; İmralı Günlerinde Yılmaz Güney/ Deniz ile Gökyüzü Arasındaki Tutsak (Albüm-Ahmet Boğa ile) İst., 2014, 96 s.”*³

*“Bahar Karşılması (2016 şiirözü 1), Maviyengeç Ağıdı (2016 şiirözü 2), Gözyaşının Çağrısı, (2017 şiirözü 3), Mucizeye Tanım (2017 şiirözü 4), Utanca Tanım (2017 şiirözü 5)”*⁴

Nihat Behram’ın Hayatı ve Şiirlerindeki Otobiyografik İzler

Nihat Behram’ın “asıl adı Mustafa Nihat Behramoğlu’dur” (Yalçın 2010: 200). Ağabeyi Ataol Behramoğlu’ndan dört yaş küçüktür⁵. 18 Kasım 1946’da babasının memuriyeti nedeniyle bulunduğu Kars’ta dünyaya gelmiştir. Anne tarafından da, baba tarafından da Azerbaycan Türk’üdür.

Ailesi

Nihat Behram’ın babası Haydar Bey ziraat mühendisidir. Haydar Bey Kars’taki Ziraat Müdürlüğüne ziraat mühendisi olarak atanır. Kars’a atandıktan bir yıl sonra İsmet Hanım’la hayatlarını birleştirirler. “[...] 1940 yılında Kars’a Ziraat Müdürlüğü’ne ziraat mühendisi olarak tayin edilir. İsmet Hanım’la 1941’de evlenir”⁶. İsmet Hanım, “eğitimli keman çalmayı bilen bir ev hanımıdır.”⁷

Nihat Behram “Çıkıyor Sevdanın İzleri Tenden” başlıklı yazısında şiir yazma hastalığının ailesinden geldiğini; anne ve babasından bulaştığını anlatır. Babası Haydar Bey’in birçok şiiri bulunmaktadır. Fakat yazmış olduğu şiirlerini yayımlanmamıştır. “Babam, doğaçtan şair bir adamdı. Tuhaf ki, defterler dolusu şiir yazmış fakat tekini bile yayınlamamıştır. Kırk yıl önce de yazmış olsa, her birinin üstünde sanki o gün yazmış gibi düzeltir, çalışır dururdu. Öyle ki bize de vermemiştir şiirlerini yayınlamamız için” (Behram 2005: 89-90).

³ <https://www.kasabadanesinti.com/mustafa-nihat-behramogluin-hayati-sanati-ve-eserleri/7026/> [Erişim Tarihi: 06.11.2020].

⁴ <https://gelenek.org/atesi-soluyan-sair-nihat-behram/> [Erişim Tarihi: 06.11.2020].

⁵ Nihat Behram’ın, Ataol Behramoğlu’ndan başka Namık Kemal ve Yusuf Turan adında iki erkek kardeşi daha vardır. Namık Kemal avukattır. Aynı zamanda edebiyatla ilgilenmekte ve şiir yazmaktadır.

⁶ <https://gelenek.org/atesi-soluyan-sair-nihat-behram/> [Erişim Tarihi: 23.10.2020].

⁷ Annesi ve babası hakkında daha detaylı bilgi için bakınız: Arife Akkaya (Haziran 2020). “Devrimci Şair Ataol Behramoğlu’nun Şiirlerinde Otobiyografik İzler”, Hars Akademi, C. 3, S. 5, s. 51-76.

Nihat Behram, şiiri bir virüs olarak görür. Bu virüsün anne ve babasından onlara bulaştığını ailenin içerisinde dolaştığını söyler: *“Babama ve anneme nereden bulaştı bilmiyorum ama şiir virüsü bize onlardan bulaştı. Yani ailemizde böyle bir virüs dolaşmakta ve bulaşmaktadır. Bir iç hastalıktır ve kimi aile fertleri bunu toplumdaki saklarlar. İlk Ataol dışı vurdu. Utana sıkıla sonra ben”* (Behram: 2005: 90).

Nihat Behram, annesi İsmet Hanım'ı 20 Nisan 1976 gecesini geçirdiği bir kalp krizi sonucunda kaybeder. Annesinin ölümü şairin duygu dünyasına da etki eder. Yaşadığı acı kendi içine çekilmesine sebep olur. Annesine olan özlemini, onun yokluğunu *“Boş, Bomboş Bahçelere Doğru”* şiirinde anlatır:

[...]

Şimdi

acımı dindirmek için

sanki paramparça bir mercan gibi

yüzümü yaralayarak iniyor gözyaşları,

ürküyor çocuk da titremekten

kaçıyor annesinin yanına...

Artık annem de yaşamıyor,

karanlık bir odadan sızıntı veren

acı bir keman sesi gibi

incecik bir ışık bırakıp gerisinde

kalbi durdu onun da;

[...]"(Behram 2018: 275).

Eğitimi

Çocukluk yılları Orta Anadolu'da Çankırı'da geçer. Babasının memuriyetinden dolayı eğitimini farklı okullarda tamamlar. *“Babamın devlet memuru olması nedeniyle çeşitli şehirlere göçtük. Liseye dek çocukluk ve ilk gençliğim Orta Anadolu'da Çankırı'da geçti. Lisenin bir kısmını Bursa'da okudum. Sonra İstanbul'a göçtük”* (Behram 2004: 366). Eğitimine İstanbul Haydar Paşa Lisesi'nde devam eder. Fakat liseyi bitirmeden son sınıftayken okuldan atılır:

“Lise son sınıftaki iken, Türkiye İşçi Partisi’ne kaydoldum. 1960 sonrasında gelen ortamla birlikte, toplumsal uyanışın yükseldiği günlerdi. TİP 1965 seçimlerine hazırlanıyordu. Gericilik her alan da bu uyanışa karşı saldırıya geçmişti. Tercüman gazetesinin ‘Liselerde Komünizm’ konulu provakatif-ihbarcı yayınları sonucunda lise son sınıfta okuldan uzaklaştırıldım. Uzun süre hiçbir okula kabul edilmedim. Sonra Pendik Lisesi’nde liseyi bitirdim” (Behram 2004: 366).

Lise son sınıfta okuldan atılınca eğitimi yarım kalır. İki yıl hiçbir okul onu öğrenciliğe kabul etmez. Mehmet Ali Aybar’ın yardımıyla Pendik Lisesine kaydolur. Bitirme sınavlarına Pendik Lisesinde girer. “Nihat Behram, 1964/65’te komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle Haydarpaşa Lisesi son sınıf öğrencisiyken okuldan atılmış, iki yıl hiçbir liseye kabul edilmemişti. Daha sonra TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar’ın da girişimleriyle Pendik Lisesi’ne kaydolmuş, lise bitirme sınavına orada girebilmişti” (Behramoğlu, Behram 2015: 169).

Liseyi bitirmeye çalışırken bazı sıkıntılar yaşar ama pes etmez. Ağabeyi Ataoğulları Behramoğlu’na yazdığı bir mektubunda: “eskiden sınavlar dünyaya karşı elimi kolumu sallayarak gezdiğim günlere rast gelirdi ve ben sıkılınca boş verebiliyordum. Şimdi öyle değil, saçımı başımı kavrıya kavrıya her sıkıntının altından çıkacağım” (Behramoğlu, Behram 2015: 169) demektedir.

Sanatçının bu sıkıntılı zamanları şiirlerine de yansır. “Manastır Kuşçusu” şiiri hayatından izler taşır. Özellikle şiirde öğrencilik yıllarına ait izler bulmak mümkündür. Sanatçı yaşamının bir kesitinden şiir aracılığıyla bahsetmeye çalışmıştır. “Şair kendi öz yaşamından söz ediyor, özgün imgeler, özgün sözcüklerle yapıyordu bunu” (Behram 2004: 494).

“zor bir nakış gibi işliyorum

liseyi ve aşkı

hüzünden kanaviçeye

üveyikler ibibikler arıyorum

kandillerle gece çullukları

bana bir salgını çağrıştıran bildircinler

lise öğretmenlerinin dolduğu odalardan

sarı asmalar ürküyor koştuğumda

[...]”(Behram 2018: 69).

Nihat Behram, eğitim hayatından uzaklaştırıldığı iki yılı unutmak ister. Zira yaşam içerisinde bu unutmaya isteğini gerçekleştirmek pek mümkün değildir. Ancak, sanatçı şiire sığınır. Unutmak istediği, aklına bile gelmesini istemediği iki yılını “Son Yoklama” adlı şiirinde siler.

“Artık bir ömürden

iki yıl

tam iki yılı silmenin vaktidir

gölgesiyle mermisiz bir silahın

soğuk dostluğuyla nöbeti

tütününü

ve şehveti gizleyip

çaresiz

tam iki yıl

[...]” (Behram 2018: 70).

Yüksek Gazetecilik okuluna kaydolar. 1967’de⁸ ilk şiiri yayımlanır. İlk şiiri yayımlandığında lisededir. Eğitimine devam ederken aynı zamanda *Halkın Dostları Dergisi*’ne yazı ve şiirler gönderir.

Halkın Dostları Dergisi

Halkın Dostları Dergisi’ni; Nihat Behram’ın ağabeyi Ataol Behramoğlu ve İsmet Özel birlikte çıkarmıştır. *Halkın Dostları Dergisi* sütunlarında Nihat Behram’ın ürünlerine de yer verir. 18 sayı çıkan derginin ilk 12 sayısının sahibi ve sorumlusu İsmet Özel’dir. O dönemdeki siyasi ortam ve şartların getirmiş olduğu durumlar neticesinde İsmet Özel dergiyi kapatmayı düşünür. İki kardeş ise derginin kapanmasını istemez. İki kardeşe Zekâi Bostancı da destek olur. Nihat Behram, İsmet Özel’den derginin yasal yetkilerini alarak sorumlusu olur. Derginin merkezini Ankara’dan İstanbul’a taşır:

⁸Nihat Behram’ın ilk şiiri -lise yıllarında- Manastır Kuşçusu adıyla Soyut dergisinde (1967) yayımlanır”. <https://www.kasabadanesinti.com/mustafa-nihat-behramogluin-hayati-sanati-ve-eserleri/7026/> [Erişim Tarihi: 01.11.2020].

“Tuhaf ki kapatma eğilimine ilk giren, öncelerin en keskin konuşanı olan İsmet’ti! Derginin yasal yetkileri de onun üstündeydi. Ataol’la haberleştim, yazıştık. Sürdürmenin namus borcumuz olduğunu, her sorununu yükleneyeceğimi söyledim. Çıkarılması gerektiğini, bu çabada olacak arkadaşları coşkuyla karşıladığını söyledi. Zekai Bostancı ile Ankara’yı gidip İsmet’i buldum. Derginin yasal yetkilerini istedim. ‘Namazdan sonra konuşuruz’ falan gibi sözler etti. Her zaman birtakım fantezileri olduğu için ciddiye almadım. Biraz da kaba zorlamamızın etkisiyle zorda kalıp yasal yetkileri ve mührü verdi” (Behram 2005: 104-105).

12 Mart muhtırasının olduğu süreçte bütün devrimci dergiler yasaklanır. Sıkıyönetim dönemine kadar İstanbul’da altı sayı daha çıkan *Halkın Dostları Dergisi* de yasaklanarak kapatılır. “*Ve İstanbul’daki altıncı sayısını çıkarıyorduk ki Halkın Dostları da kapatıldı*” (Behram 2005: 107).

Dergi kapatılmadan önce 15. sayıda yayımlanan yazılar yüzünden dergiye dava açılır: “*Dergi tamam. Ben zarfları yazmaya gitmişim ki Bekir’le Namık telefonda arayıp çağırdılar. Dava açılmış. Daha öğrenmedim. Namık uğraşiyor. Yarın aydınlanır yazarım sana*” (Behramoğlu, Behram 2015: 234).

Halkın Dostları Dergisi, Nihat Behram’ın sanatçı yönünün oluşmasında önemli bir yere sahiptir. Çünkü *Halkın Dostları Dergisi* Nihat Behram’ın edebî kişiliğini beslemiş, aynı zamanda şekillendirmiştir. Dergi sütunlarında halkı anlayamayan, halktan uzak duran, mücadele ve devrim ruhu olmayan şiir ve şairleri eleştirmiştir. Dergi sınıf ayrımının olmadığı, işçi ve ezilenin hakkının arandığı, toplumun kavgasından, direnişinden bahseden ürünler vermiştir. Dergi sayfalarında; toplumcu gerçekçi şiirden, Batı edebiyatındaki toplumcu gerçekçi sanatçılardan ve eserlerinden, Batı’daki toplumcu gerçekçi sanatçıların kuramlarından çevrilere de yer vermiştir. Bu yönüyle *Halkın Dostları dergisi* toplumcu gerçekçi bir dergidir. Tüm bunlar göz önüne alındığında dergi Nihat Behram için bir atölye olmuştur. Bu atölye Nihat Behram’ı beslemiş; duruşunu, sanatçı kişiliğini, var etmiştir.

Mahkûmiyeti

Halkın Dostları Dergisi kapatıldıktan sonra Nihat Behram tutuklanmamak için Zekâi Bostancı’nın köyünde saklanır. “*Halkın Dostları’nın kapatılıp, yasal sorumlusu olarak benim arandığım o süreçte, Zekâi’yle birlikte bir süre, kırsalda, onun köyünde kaldık*” (Behram 2005: 26).

Birlikte saklandıkları evde önce Zekai Bostancı ardından da Nihat Behram yakalanır. Nihat Behram bir ay kadar Maltepe Askeri Cezaevinde yattıktan sonra tahliye edilir. Fakat hakkında açılmış olan davalar devam eder. “*Hapisliğim uzun sürmedi. Bir ayı doldurmadan tahliye oldum. Bilirkişi lehte rapor verince. Böylece davalardan biri düştü. Şimdi önümüzdeki aylarda eski davaların duruşmaları var*” (Behramoğlu, Behram 2015: 252).

Bu olayların yaşandığı zaman içerisinde Nihat Behram’ın ilk şiir kitabı olan *Hayatımız Üstüne Şiirler* yayımlanır. Kitap Metin İlkin tarafından yayımlanır ama hemen yasaklanır. Nihat Behram tutuklanarak cezaevine koyulur: “*İlk şiir kitabım 12 Mart döneminde henüz genç olduğumuz bir zamanda çıkan bir kitaptı. Çıkar çıkmaz yasaklandı. Tabii, bir insanın, çok genç yaşında ilk şiir kitabının çıkıp yasaklanması ve birdenbire tutuklanıp cezaevine konması, dünyasında farklı fırtınalar yaratır*” (Behram 2005: 168-169).

Hayatımız Üstüne Şiirler kitabı içinde bulunan “Üç Dağa Ağıt” şiiri yüzünden yasaklanmıştır. Nihat Behram şiiri; Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan, Yusuf Aslan için kaleme almıştır. Şiir; kitabın yasaklanmasına, Nihat Behram’ın da tutuklanmasına neden olmuştur. “*Asıldıkları günün acısıyla yazdığım “Üç Dağa Ağıt” adlı şiirim, o ay yayımlanan ilk şiir kitabım Hayatımız Üstüne Şiirler’in yasaklanma sebebiydi. Yasaklama kararı tutuklanmam kararını da içeriyordu*” (Behram 2016: 282).

Sanatçı mahkemeye çıkararak yargılanır. Mahkeme sırasında suç delili olarak *Hayatımız Üstüne Şiirler* kitabı gösterilir. Nihat Behram o mahkeme gününü “Kitap Katilleri” başlıklı yazısında şöyle anlatır:

“İlk şiir kitabım 1972’nin Mayıs’ında çıkmış. Deniz’lerin idamından kısa bir süre sonra. Yazar Metin İlkin, yüreklilik gösterip, o günün koşullarında basmış kitabımı. Adı, Hayatımız Üstüne Şiirler. Ben Harbiye Kontrgerilla Merkezi’nin yeraltı hücrelerinden birinde yatıyorum. Bir sabah, çıkarmışlar hücreden. Bir askerî ciple Selimiye’ye götürüyorlar. Gözlüklerim de alındığı için, bulanık bir İstanbul’dan geçirilip, bulanık bir mahkeme salonuna sokuluyorum. Avukat kardeşim ve bugün yaşamda olmayan annemden başka insan yok salonda. Onların dışındakiler, silahlı nöbetçiler, askerî savcı ve askerî mahkeme heyeti. Her birini, bulanık görüntüleriyle seyrediyorum. Savcı başlıyor konuşmaya: ‘Suç: Halkı suç işlemeye tahrik ve kanunun cürüm saydığı fiilleri övmek. Sanık: Nihat Behram. Suç Tarihi: Mayıs 1972. Suç Delili: Hayatımız Üstüne Şiirler adlı

kitap. [...] Savcı, şiirlerimden dizeler okuyarak, “suç”umu anlatıyor” [...] (Behram 2004: 273).

Nihat Behram, 1972- 1973 yılları arasında Davutpaşa Askeri Cezaevinde yatar. Pencerelerin üzerinde kırlangıç yuvaları vardır. Albay bir gün denetime gelir. Denetim sırasında yuvaları görünce “Komünist köpekler bu yuvaları kullanır, ateşe verir” (Behram 2005: 215) der. Askerlere yuvaların yıkılmasını emreder. Bu sırada Nihat Behram “Köpeklik komünistlerin, kuşların değil, faşistlerin sıfatıdır” (Behram 2005: 215) sözleriyle bağırır. Albay, Nihat Behram’ın adını alır. Bu olaydan sonra Nihat Behram’la birlikte iki kişiye daha isyana teşvik adı altında kapalı hücre cezası verilir: “Akşam cezaevi yönetimi üç kişinin adını okumuştur. Hazırlanın! Diye. Biri bendim. Albay’a karşı çıkmak, isyan teşvikinden 15 gün kapalı hücre cezası verilmişti. Harbiye’de yeraltı hücrelerine götürülmüştüm” (Behram 2005: 216-217).

Nihat Behram içerideyken günlük tutar. Hücreye götürülüşünü, hücrede gözetim altında oluşunu, kendisine koyulan yasakları günlüğünde anlatır. Sanatçı hücreye götürülürken yaşadıklarını anlatabilmek adına; dişleriyle dudağının arasına kalem ucu saklar: “Bunları sana günler sonra hücreden döndüğümde yazıyorum. Giderken (tehlikeli bir an yutabilirim hesabıyla) dişlerimle dudağım arasına gizlediğim bir kalem ucuyla, (hücrede gözlenmediğim sıralarda önceleri atletimin iç yüzüne, sonraları -nezle olarak- aldığım nezle mendillerine) kese kâğıdına tuttuğum notlara dayanarak” (Behram 2004: 46).

Sanatçının hapisane günleri ve o günlerde arkadaşlarıyla birlikte yaşamış oldukları eziyetler, işkenceler, ona *Fırtınayla Borayla Denenmiş Arkadaşlıklar* kitabındaki şiirleri yazdırır. “İkinci kitabım, o iki senelik cezaevi sürecinde yazdığım bir kitap oldu ki, baştan sona, o fırtınayla edinilmiş, denenmiş arkadaşların şiirlerini oluşturdu” (Behram 2005: 169).

Nihat Behram; hapiste yattığı dönemde aldığı hücre cezası ve gördüğü eziyetleri, işkenceleri şiirinin dizelerinde dile getirir. Sanatçının yaşamış olduğu kötü olaylar “Ölümün Eşiğinden” adlı şiirinde de açıkça görülür:

“[...]”

Bana el ver, bana el ver...

bunları düşünürken

karanlık bir mahzendeyim
ve zincirler altındaydı omuzlarım;
kalabalıklar içinden sıyrılmış bir yürek
yılmadan
dövüp durdu bağırimi,
[...]
binlerce iğnenin
doldurduğu bir çuvala
yuvarlanırcasına
beynime
tenime
erkekliğime
saplanışlar yağdırırken elektrik,
[...]
Ah, ben kan da gördüm orada,
kırbaçlarla açılan yaralardan süzölmüş;
ah, ben kan da gördüm orada,
sabırla, dişlerle, tırnak uçlarıyla iç içe
bileklerimin öpüşür gibi dayandığı duvarda.
[...]”(Behram 2018: 99).

“Bir Yılın Son Sözleri” başlıklı şiiri, hapisliğini dizelerinin arasına serpiştirdiği bir başka şiiridir:

[...]
bir zaman ki
nemli bir boşluktaım
(daracık duvarları arasında bir hücrenin)

ciğerime
dokunup dokunup çekiliyordu
(incecik uçlarıyla) gece
ve kurumuş dil
çatlamış dudak,
ter...
[...]" Behram 2018: 125).

Sanatçı aynı şiirin devamında babasının kendisini ziyarete gelişi ve üzüntüsünden de bahseder:

"[...]
babamı görüşmecim;
öperken- teller arasından
anca uzanan- parmaklarımı
avcuma yuvarlanan gözyaşları
beni
çaresiz bir sessizliğin ortasına almıştı...
[...]" (Behram 2018: 127).

Nihat Behram'ın şiirinin dizelerinde otobiyografisine dair iz görülebilecek bir başka şiiri de "Mahpushanede Bahar Şiiri"dir. Şiirinin dizelerinde kendisini ziyarete gelecek olan görüşmecisinden şöyle bahseder:

[...]
Küçük bir leylak demetiyle
görüştümcüm çıkagelir birazdan
o şen şakrak bahçemizden
derilmiş çiçekleri
yârdan bir mektupla birlikte
uzatır bana;

koşar baş ucama dizerim

bezenirim coşkuyla

[...] (Behram 2018: 160).

Sanatçı “Havalandırma” adlı şiirinde; uzun süre sonra avluya çıkarılmalarının sevincini şiirinde şu şekilde ifade eder:

“Bugün üst üste sevinçliyim;

haftalar, haftalar sonra arkadaşlarla

avluya çıkarıldık,

-bir tutam ot dediğim:

bir şimşirin dibinde

üç beş kök ayırık

birkaç sap pisipisi-

[...]” (Behram 2018: 172).

Sanatçının, “Işıkla Bastırılmış Mutsuzluk”, “Kuş Takvimi”, “Günler De Anca Böyle Geçer”, “Bir Bir Aklıma Geliyor Sevdiklerim” adlı şiirlerinde de otobiyografisine dair izler bulunmaktadır.

Nihat Behram, hapisanedeyken Gazetecilik Okulundan atılır. O dönemde siyasi tutuklu olan öğrenciler okullardan atılmaktadır. 1974’te çıkan af ile birlikte Gazetecilik Okuluna tekrar kaydını yaptırır. Gazetecilik eğitimini tamamlar. “*Tutukluk süresinde ikinci kez okuldan uzaklaştırılmışım. O dönemde siyasi tutuklu öğrenciler okullarından da atılmakta idiler. 1974 Af’i tekrar okullara dönme hakkını da içeriyordu. Kaydımı yaptırıp Gazetecilik eğitimini tamamladım*” (Behram 2004: 366-377).

Nihat Behram, 1974’te genel seçimlerden sonra çıkarılan af yasası ile serbest kalır. “*1974 genel seçimlerinden sonra genel af ilan edildi. 1974 Genel Af’ıyla özgür kalıp [...]*” (Behram 2004: 242).

Nihat Behram’ın kitabının yasaklanması ve özgürlüğünün elinden alınması düşünce ve duygu dünyasını etkiler. Sanatçı yaşadıklarını ve ruhunda meydana gelen melali anlatmak için şiire sığınır. Hapisteyken gördüklerini, işittiklerini, hissettiği acıları şiirinin mısralarında dile getirir.

Militan Dergisi

Ağabeyi Ataol Behramoğlu, 1970-1974'te yurt dışındadır. Türkiye'ye dönünce kardeşiyle birlikte *Militan* adında yeni bir dergi çıkarırlar. Sahip ve sorumluluğunu Nihat Behram üstlenir. İçeriğiyle Ataol Behramoğlu ilgilenir. Bir süre sonra aralarında anlaşmazlıklar olur. Bunun üzerine Ataol Behramoğlu; dergiyi kendisinin alıp yürütmesini ya da bırakmasını söyler. Nihat Behram da dergiden ayrılır:

“Bir nokta var ki, ufak sorunlar biriktiriyorduk aramızda. Bu kültür anlayışlarımızdan çok, güncel politik eğilimlerimizden geliyordu. Hayatlarımız da bizi böyle sürüklemişti biraz. Altıncı sayıda, ‘Ya sen al götür dergiyi ya bana bırak!’ dedi. Onun kadrosu vardı. O kesimde sanatçı çoktu ve zaten Ataol’un kendisi bile tek başına, onlarca sayı çıkabilecek kapsamlı bir dergi yüklü gibiydi. Benim kesimde benden başka sanatçı yoktu. Ayrılıp gazeteciliğe başladım” (Behram 2005: 108).

Nihat Behram, ağabeyiyle aralarında çıkan anlaşmazlık yüzünden dergiyi bıraktıktan sonra muhabirliğe yönelir.

Yeni Bir İş: Muhabirlik

Nihat Behram, *Vatan Gazetesi*'nde röportaj yazarı olarak çalışmaya başlar. Anadolu'nun farklı bölgelerinde muhabirlik yapar. İki yıl hapiste kaldığı zamanlarda tanık olduğu olaylar sanatçıya sadece şiirler yazdırmakla kalmaz. Belgesel anlatı türünde de yazılar yazdırır. Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan adlı üç kişinin idam edilişlerini “Dar Ağacında Üç Fidan” adıyla 18 gün boyunca gazetede yayınlar. Gazete her gün toplatılır. Nihat Behram hakkında davalar açılır. “*Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan darağacına gönderilmişti. Aynı kuşaktan Nihat Behram, iki yıllık bir hapisliğin ardından 1976'da, Vatan gazetesinde idamların dördüncü yılında onların öyküsünü anlatmaya başladı: Dar Ağacında Üç Fidan*” (Behram 2004: 485). “[...] gazetede her gün toplatıldı. Açılan davalarda istenen hapis cezaları 100 yılı bulmuştu” (Behram 2004: 485).

Nihat Behram, “Dar Ağacında Üç Fidan”ı yazdığı zamanlarda “Dersim Katliamı”yla da ilgili bir çalışma yapmak ister. Katliamın yapıldığı bölgeyi gezer, insanlarla konuşur. Yöre halkının yaşadıkları ona “Dersim’i Unutma” isimli şiiri yazdırır. Sanatçı yazdığı şiiri yakın arkadaşlarına okur. Arkadaşları şiiri yayımlatmamasını söyler. Nihat Behram, onları dinlemez. Şiiri *Hayatı Tutuşturan Acılar* adlı kitabının içerisine koyarak yayımlar. Kitap hemen yasaklanır. “*Hayatı Tutuşturan Acılar*” kitabım da önceki kitaplarla aynı kaderi

paylaştı. “Dersimi Unutma” nedeniyle toplatılıp yasaklandı. Yayın dünyasında bu kitap, bu şiir ve yasaklanması hakkında, bütün gazetelere ve yazarlarına tek tek haber iletildiği halde, tek satırlık tepki çıkmadı” (Behram 2013: 294).

Olayların yaşandığı zaman diliminde Nihat Behram’ın patronuna çevreden baskılar gelir. Nihat Behram’ı kovması istenir. Patronu önce Nihat Behram’la konuşur. Bazı istekler öne sürer. Nihat Behram’ın istediklerini yapmaması sonucunda gazetede işine son verir: “Daha sonra bu gazetede işime son verildi. Patron, çeşitli çevrelerin atılmam doğrultusundaki baskılarına boyun eğdi. İlk, istediği doğrultuda bir yazar olmam teklifini getirdi. Bu teklifi kabul etmediğim için işime son verildi” (Behram 2004: 367).

Dar Ağacında Üç Fidan, May Yayınları tarafından kitap olarak basılır. Kitap hemen yasaklanır. Polis, yayınevini basarak kitapla ilgili malzemeleri toplar: “Bir süre sonra May Yayınları’ndan kitap olarak basıldı. Çıktığı gün, okuyucular yayınevinin önünde kuyruklar oluşturmuştu ama daha birinci ayı içinde yasaklandı. Polis matbaayı, yayınevini bastı. Kitaba ilişkin bütün malzemeler tahrip edildi” (Behram 2004: 487). Nihat Behram hakkında açılan davalar 1996 yılına kadar devam eder. Kitabın üzerindeki yasak 22 yıl sürer.

Nihat Behram kitabın yasaklanma nedenini şöyle açıklar: “*Dar Ağacında Üç Fidan*’da yasaklamalarına gerekçe gösterdikleri “ilk”ler var. Örneğin *Deniz*’lerin *darağacında* söylediği son sözler. Bu sözler ve kitabın içindeki bazı bölümler ayıklanırsa kitabın serbest kalacağı söylendi. Ama bunu aydın onuruyla bağdaştıramadım. Aydın onuru, bir insanın hayatını yazarken onun son söylediği sözleri dile getirerek, onun mirasını savunmaktır” (Behram 2004: 487-488).

Nihat Behram’ın Vatan Gazetesi’nde işe başlaması yaşamının dönüm noktasıdır. Hapisteyken gördüklerini gazeteyle geniş kitlelere duyurur. Çevresinden onu uyaran olsa da aydın duruşundan vazgeçmez. Gazetede yazıları yüzünden hakkında birçok dava açılır, basılan eserleri sansürlenir.

Güney Dergisi

Nihat Behram, Yılmaz Güney’le beraber *Güney* dergisini (1977-1980) çıkarırlar. 1980 yılında sıkıyönetim gelir. Sıkıyönetim döneminde Yılmaz Güney’le birlikte çıkardıkları dergi kapatılır. Nihat Behram’ın hakkında birçok dava vardır. Bazı davaları askeri mahkemelere devredilmiştir. Bir arkadaşı hakkında tutuklama kararı verildiğini söyleyerek onu uyarır. Aynı zaman içerisinde bir uyarı da avukatı yaparak canını kurtarmasını söyler: “Değerli bir yönetmen dostum, sıkıyönetimde olan bitenden haberdar bir tanışından,

hakkında tutuklama kararı verildiğini duymuş, beni uyardı. Aynı günlerde, -avukatım da olan- sevgili ağabeyimiz Orhan Apaydın, “Canını kurtar, ellerine düşme, önümüz karanlık!” diye haber ilettiler” (Behram 2004: 397).

Nihat Behram, bu haberi öğrenmeden önce Yılmaz Güney’le yurt dışına çıkmayı düşünmektedir.

Türkiye’den Ayrılışı

Sanatçı, dostlarından aldığı haberler neticesinde yakalanmadan ailesi ve yakın dostlarıyla vedalaşır. Türkiye’den ayrılır.

Nihat Behram’ın şiirlerinde otobiyografisine dair iz bulunabilecek bir şiiri de “Esinlendiği Şarkının Eşliğinde Kırık Dökük Sözler” adlı şiiridir. Sanatçı bu şiirinde; ülkeden ayrılışını, ailesi ve yakın dostlarıyla vedalaşmasını, duygularını dile getirir:

*“Uyandırın anamı, söyleyin gidiyorum,
yolumu gözlemesin, dönemem belki geri;
arkadaşlarım duysun, söyleyin gidiyorum,
dönemem belki geri, kardeşim bunu bilsin.
İnleyecek köpeğim ıslığım kesilince,
güvercinim saçağın boşluğuna sinecek;
babama haber salın alnarım⁹ onda kalsın
sulasın günaşırı dönemem belki geri.
[...]” (Behram 2018: 373).*

Nihat Behram, ülkeden 1980’de darbeden önce ayrılır. Ülkeden ayrılırken sanki bir daha geri dönemeyeceğini hisseder. Nitekim şairin bu hissi yukarıda görüldüğü üzere şiirine de yansımıştır.

Gurbet Yılları

Nihat Behram, 1980’de yurtdışına çıkar ve İsviçre’ye gider. İsviçre’deki yabancılığı hisseder, insanlarını yadırgar. İsviçre’deki yaşam tarzını hoş görmez, kendisine soğuk gelir.

⁹ Sözcük sanatçı tarafından bu şekilde kullanılmıştır.

“İsviçre buz gibi bir ülkeydi. Kastım hava değil. Bizzat hayatın kendisi olarak buz gibiydi. Buz üstüne çizilmiş bir tablo gibiydi İsviçre” (Behram 2004: 399).

Sanatçı hissettiği yabancılığı “Savrulmuş Bir Ömrün Günlerinden” adlı şiirinin dizelerine taşır. Nihat Behram, kendini yaşadığı şehrin yabancı olarak görür.

[...]
uzaklara doğru bir yolculuk öncesi
bir şiir ki
yüreğimden koparılıp
karalanmış bir andır,
dökülür dudağıma
usulcana yarası.
ıssız yollarıyken
yabancı olduğum bir şehrin,
içimde huysuzcana titreşen
titreşip zehirleşen bu duman
nasıl dağılır?
[...]

[...]” (Behram 2018: 406-407).

Nihat Behram İsviçre’ye yerleşir. Bir buçuk yıl sonra Yılmaz Güney’in yurtdışına kaçmasına yardım eder. Birlikte Fransa’ya giderek orada kalırlar. *“İlkin İsviçre’ye gittim. Bir buçuk yıl sonra, kaçışını sağladığım Y. Güney’le yurtdışında buluşmamız gerçekleşti. Fransa’ya geçtik”* (Behram 2004: 367).

Nihat Behram’ın hayatıyla bütünleşen, hayatından izler taşıyan bir başka şiiri ise “Nokta”dır. Sanatçı kaldığı Zürih’ten¹⁰ ayrılarak başka bir şehre gitmek üzeredir. İşsiz, parasız ve yalnızdır:

¹⁰“Zürih İsviçre’nin en büyük kentidir. Bir gölün kenarında kurulmuştur ve çevresinde ormanlarla kaplı tepeler bulunmaktadır. Şehrin yüzölçümü 92 km’dir ve bunun 22 km’sini ormanlar oluşturmaktadır. İsviçre’nin başkenti Bern’dir fakat bazen İsviçre’nin kültürel başkenti olarak da adlandırılan Zürih 2006 verilerine göre Avrupa’nın en yaşanabilir şehridir. Aynı zamanda Avrupa’nın ekonomik alt yapısı en güçlü şehridir. Avrupa’daki şehirlere yönelik pahalılık sıralamasında üçüncü sırada almaktadır.” <https://www.bilimevi.com/haber/Zurih-Hakkinda-Bilmek-Istediginiz-Hersey/178> [Erişim Tarihi: 28.10.2020].

“İşte bir şehir daha bitti benim için,

biten bir şiir gibi...

İşsizim,

yalnız

ve parasız,

üstelik uzağında ülkemin

ve kekremsi tadıyla otuz beş yaşın...

İşte bir şehir daha bitti benim için,

bilmiyorum

nasıl bir hayatın eşiğindeyim şimdi?

her şeye yeniden başlamam gerek

tıpkı bir çocuk gibi...

[...]

hayata olan tutkum tek dayanak

bir de tren bileti cebimde.

Şubat 1982, Zürih” (Behram 2018: 435).

Nihat Behram bu şiiri Yılmaz Güney’le Fransa’ya geçeceği zaman İsviçre’den ayrılmak üzereyken yazmış olabilir. Çünkü sanatçı yurt dışına çıktığında ilk önce İsviçre’ye gitmiş, Yılmaz Güney Türkiye’den ayrılana kadar orada kalmıştır. Yılmaz Güney yurt dışına çıkınca Nihat Behram da Fransa’ya yerleşir.

“Dışarda” adlı şiirinde şair Paris’te kaldığı çevreyi şiirlerinin dizelerine taşıyarak kederini anlatmaya çalışır:

“Dışarda

köpükleri kirli bir nehir

ve ufka doğru kısır

duvar diplerine doğru köreltilmiş

asfalta karşı sağır

sıra sıra insanlar

[...]

ve içimde

peltelenmiş bir keder.

...

bu gün bilmem ki bu şehrin

hayatımdan yolduğu kaçınıcı gün?

Buna da alışılır,

Alışamadığım tek şey kendi yüreğim.”(Behram 2018: 468-469).

Nihat Behram, ilk kez verilecek olan Heinrich Böll Bursu’nu kazanır. Fransa’dan ayrılarak Almanya’ya gelir: *“Bu yıl ilk kez verilen H. Böll Bursu, Böll ailesi ve Kuzey Ren Vestfalya Kültür Bakanlığı (Almanya)’nın ortak seçimiyle bana verildi. Bu nedenle de dört yıldır bulunduğum Fransa’dan ayrılıp Almanya’ya geldim”* (Behram 2004: 382).

Sanatçı Almanya’da yaşanan siyasi olaylar yüzünden Fransa’ya gider. Fransa’da da bazı siyasi olaylar nedeniyle kalamaz. Tekrar İsviçre’ye geri döner. Uzun süre İsviçre’de¹¹ yaşar. Geçimini sağlayabilmek için bahçıvanlık, manavlık gibi işlerde çalışır. Uluslararası yapılan birçok toplantıya katılır. Bu toplantılarda bildiriler, şiirler, okur. “İkinci Akdeniz Ülkeleri Yazarlar Buluşması”, “Uluslar Arası Yazarlar Kurultayı”, “İkinci Uluslararası Anti-Faşist Yazar ve Aydınlar Kongresi” katıldığı toplantılardan bazılarıdır.

Nihat Behram hakkında yurda dön çağrısı yapılır. Ama o bu çağrıya uymaz. 17 Haziran 1986’da resmi gazetede yayımlanan Bakanlar Kurulu kararıyla vatandaşlıktan çıkarılır. Ülkeye girmesi yasaklanır. *“Kenan Evren’in cumhurbaşkanlığı, Turgut Özal’ın başbakanlığı altındaki hükümetçe, hakkımda çıkarılan, “dön ve teslim ol” çağrısından bir süre sonra, yurttaşlıktan çıkarıldığım duyuruldu. Kenan Evren, Turgut Özal ve tüm bakanların imzasıyla alınan Bakanlar Kurulu Kararı, 17 Haziran 1986 tarihli Resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girdi”* (Behram 2004: 352).

Vatandaşlıktan çıkarılma sebebi yurt dışında Türkiye aleyhinde çalışmak olarak gösterilir: *“Yurttaşlıktan çıkarma kararı, benim de içinde olduğum bir kesim için ise, “yurt*

¹¹ Nihat Behram’a 1994’te İsviçre Hükümeti vatandaşlık verir.

dışında Türkiye aleyhinde çalışmak” gibi bir gerekçeye dayandırılmıştır” (Behram 2004: 352).

Nihat Behram sürgün edildiği için 17 yıl farklı ülkelerde yaşamak zorunda kalır. Memleketinden kendi isteğiyle değil, mecbur kaldığı için ayrılır. Sanatçı, eğer elimde olsaydı kederi de üzüntüyü de sevinci de kendi memleketimde yaşamayı tercih ederdim, der: “Sürgünde Bir Şair” başlıklı yazısında sürgünle ilgili şunları söyler: “*Sürgün, çuvalla elmas da kazandıracak olsa, ben yine de Aras boylarında dolaşmayı, Toroslar’ın sisiyle sarınmayı, İstanbul’da kederlenmeyi yeğlerdim. Kendi köküm üstünde açmayı...*” (Behram 2005: 113).

Sanatçı “Yıllardır Firardayım” adlı şiirinde memleketinden uzakta oluşunu şu şekilde dile getirir:

“Yıllardır firardayım

Oy beni beni

Bir uzak diyardayım

Duy beni beni

[...]

Sürgünde uzaktayım

Oy beni beni

Düşümde Hozat’tayım

Duy beni beni” (Behram 2018: 556).

Nihat Behram gurbette olduğu yıllar memleketine karşı hep bir özlem duyar. Yurt dışındayken duymuş olduğu özlem, hasret şiirine de yansır:

“[...]

Oy dağlar dile gelin

Sılamı özledim yine

Kın olup bıçak verin

Yolumu gözledim yine

[...]

Oy dağlar haber verin

Anamı özledim yine

Kuş olup kanat gerin

Yolumu gözledim yine

[...]” (Behram 2018: 586).

Nihat Behram, 33 yaşında Türkiye’den ayrılır. Uzun yıllar gurbette kalır. Ülkesine hep bir hasret duyar. Hasretini dile getirdiği bir başka şiiri ise “Ayıışığı Yana Yana” başlıklı şiiridir.

“[...]”

Behram hasret elindedir

derdin kökü derindedir

düşen cana can eklenir

ay ışığı yan yana” (Behram 2018: 462).

Aşağıda “Gönül Belasındayım” şiirinden alınan dizeler ise sanatçının yine hasretini işlediği şiirlerinden biridir.

“[...]”

“Sabrın çirasındayım

Ateş arasındayım

Solusam dilim yanar

Kurşun yarasındayım

Toplan gidelim yâre

Hasret nemize çare

Yüreğim yâre yâre

[...]” (Behram 2018: 564).

Sanatçı ailesine, sevdiklerine, ülkesine olan özlemini şiirleriyle baskılamaya çalışır. Duygularını dile getirmede şiiri bir araç olarak kullanır. Gurbette hissettiklerine karşı şiirleri sığındığı bir limandır.

Evliliği

Nihat Behram, Paris’te iken Trix adında bir bayanla evlilik yapar. Bu evlilikten Mavi adında bir kızı olur. Kızı Mavi, bir gün üşütür bu yüzden de ateşlenir. Nihat Behram da kızını hastaneye götürür. O geceyi hastanede geçirirler. Nihat Behram, kızının ateşlenişini “Ellerin Avcumda İki Ateş Damlası” şiirinde anlatır:

[...]

Dudakların kurumuş,

ter içindesin yavrurum!

kolsuz kanatsız kalmış

geceden beri başucundayım...

çırpınarak anlamını arayan binlerce sözcük

kabukları koparılmış yaralar gibi

[...]

Geceden beri başucundayım...

İşte, sabaha dayandı gün!

Aşsız, işsiz, kurusuz

bir ıssız bayırdayım...

Bebeğim, canımın kıvırcığı,

[...]” (Behram 2018: 524-525).

Nihat Behram’ın Trix Hanım’la yaptığı evlilik; onun ilk evliliği değildir. Sanatçı söyleşilerinde, yazılarında ilk evliliğinden bahsetmez. Fakat daha önce bir evliliği olduğu kesindir. Ağabeyi Ataol Behramoğlu’na yazmış olduğu 20.12. 1973 tarihli mektubunda “*Bu hafta evleniyorum*” (Behramoğlu, Behram 2015: 266). Demiştir. Bu evlilik Defne Sandalcı’yla olmuştur.

Nihat Behram’ın ilk eşinden niçin, neden ayrıldığı mektuplarda yer almaz. Ama Ataol Behramoğlu 24.01.1981 tarihli mektubunda Defne Sandalcı’dan eski arkadaş olarak bahseder. İyi olduğunun haberini verir: “*Senin, eski arkadaş, bir süre kaldı, biliyorsun. Fazla bir sıkıntı yok. Kendini iyi sağlam tutmuş belli. Yani, kafaya takılacak herhangi bir*

şey kesinlikle söz konusu değil [...]” (Behramoğlu, Behram 2015: 124). Nihat Behram’ın ilk evliliği Türkiye’deyken olmuştur.

Türkiye’ye Dönüşü

Nihat Behram, vatandaşlıktan çıkarıldığı için; 17 yıl “Türkiye Dışındaki Ülkelere Seyahat Edebilir” yazılı bir kimlikle dolaşır. Vatandaşlıktan çıkarılanlara 1996 yılında vatandaşlık hakları geri verilir. Nihat Behram da pasaport alarak Türkiye’ye geri döner. Hava limanına indiği gün onu kardeşleri ve arkadaşlarıyla birlikte polisler beklemektedir. Polisler tarafından gözaltına alınır. “*Kardeşlerim ve birkaç arkadaşım bekliyordu beni havaalanında. Bir de polisler. Bu nedenle babamı havaalanına getirmemişti kardeşlerim. İstanbul’a inişimden birkaç gün sonra, serbest kalır kalmaz baba evimize gitmiştim*” (Behram 2004: 244).

Nihat Behram 1996 yılında Türkiye’ye döndüğünde yaşamış olduğu duygularını “Yeniden Kendi Şehrimde” adlı şiirinde şöyle dile getirmiştir:

[...]

*Yıllar ve yıllar ve yıllar sonra kendi şehrimde
yeniden yazmaya başladığım şu gün...*

[...]

*Bu şehir gençliğimdi benim,
aşklarım, gizlerim, meraklarım,
kavuşup kavuşup yitirdiğim sevincim*

[...]

*En uzun günüydü ömrümün
bir yanı sabır bir yanı tınmaz
bir yanı kahır bir yanı kanmaz
bir kez daha sığınarak
kendi yüreğime kendi şehrimde
yeniden başlıyorum yazmaya,
yeniden ve yine yapayalnız...*

Ömrüm senden özür diliyorum!” (Behram 2018: 558- 559).

Nihat Behram’ın yaşamıyla şiirleri uyur. Şiirlerinden hayatına dair çıkarımlar yapılabilir. Bir söyleşide şu açıklamayı yapar: “*Yazdıklarımla yaşadıklarım birbirinin teminatı olmasından çok, şöyle diyebiliriz; birbirini bütünlüyor; çünkü yazdıklarım yaşadıklarımın bir yansıması*” (Behram 2005: 165).

Nihat Behram, “2020 Enver Gökçe Toplumcu Gerçekçi Şiir Ödülü”nü almıştır. Sanatçıya bu ödül: “*bütün sanat yaşamını toplumcu gerçekçi ilkeye bağlı olarak sürdürmüş olması gerekçesiyle*”¹² verilmiştir.

Sonuç

Nihat Behram, şiir yazmaya küçük yaşlarda başlar. Babasının şiirle ilgilenmesi, şiir yazması ona da etki eder. Ağabeyi Ataol Behramoğlu’nun da sanatçı olması, *Halkın Dostları Dergisi* ve *Militan Dergisi*’ni çıkarması; Nihat Behram’ın edebî kişiliğini besleyerek şekillendirir. Bu dergiler onun edebiyat dünyasına adım atmasını sağlar.

Nihat Behram’ın yayımlanan ilk şiir kitabı darbe döneminde sıkıyönetime denk geldiği için yasaklanmış, sanatçı tutuklanmıştır. Hapiste gördüğü kötü muameleyi eserlerinde dile getirmiştir. Şahit olduğu olayları açıkça anlatmasıyla birçok eseri sansürlenmiş, bazı kitapları uzun yıllar boyunca yasaklı kalmıştır. Hakkında davalar açılmıştır. Mecbur kaldığı için ülkesini terk edip farklı ülkelerde yaşamış, gurbeti tatmıştır. Gurbetteyken de şiirler yazmaya devam etmiştir. Yurt dışındayken kaleme aldığı şiirleri özlem-hasret ağırlıklıdır. 1960 sonrası toplumcu şiirin sanatçıları arasında yer alır. Nihat Behram, şiirlerini yaşayarak özümseyerek yazar.

Kaynakça

Akkaya, Arife (Haziran 2020). “Devrimci Şair Ataol Behramoğlu’nun Şiirlerinde Otobiyografik İzler”. Hars Akademi, C. 3, S. 5, s. 51-76.

Behramoğlu, Ataol; Behram, Nihat (2015). *Yeniden Yaratılmanın Coşkusuyla Mektuplar*. İstanbul: Tekin.

Behram, Nihat (2004). *Özlemin Dili Olsa Yazılar/ Söyleyişler 1*. İstanbul: Everest.

Behram, Nihat (2005). *Acının ve Umudun Rengi Yazılar/ Söyleyişler 2*. İstanbul: Everest.

Behram, Nihat (2013). *Kında Duran Onur Paslanır Yazılar/ Söyleyişler 3*. İstanbul: Everest.

¹² <https://www.birgun.net/haber/enver-gokce-odulu-nihat-behram-in-oldu-319513> [Erişim Tarihi: 18.11.2020].

Behram, Nihat (2016). Tekzip/ Hayatın da Bir Yargısı Var/ Yazılar /Söyleşiler 4. İstanbul: Everest.

Behram, Nihat (2018). Ateşi Solumak Toplu Şiirler (1967-2017). İstanbul: Everest.

Behram, Nihat (2004). Miras. İstanbul: Everest.

Karataş, Evren (Eylül 2018). “Otobiyografik Şiir”. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 22, S. 3, s. 1695-1710.

Köker, Saniye (2019). Bireyselliğin Sunumu Olarak Otobiyografi. Doktora Tezi. Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türk, E. Bilgehan (2016). Kurmacadan Gerçeğe Hasan İzzettin Dinamo. Trabzon: Serander Yayınevi.

Yalçın, Murat (Ed.) (2010). “Behram, Nihat”, Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi. C.1. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s. 200.

Sanal Kaynaklar

<https://gelenek.org/atesi-soluyan-sair-nihat-behram/> [Erişim Tarihi: 23.10.2020].

<https://www.bilimevi.com/haber/Zurih-Hakkinda-Bilmek-Istediginiz-Hersey/178>

[Erişim Tarihi: 28.10.2020].

<https://gelenek.org/atesi-soluyan-sair-nihat-behram/> [Erişim Tarihi: 31.10.2020].

<https://www.kasabadanesinti.com/mustafa-nihat-behramogluin-hayati-sanati-ve-eserleri/7026/> [Erişim Tarihi: 01.11.2020].

<https://www.birgun.net/haber/enver-gokce-odulu-nihat-behram-in-oldu-319513>

[Erişim Tarihi: 18.11.2020].